MARKE GorsselseHeide

Jaarverslag 2020

Stichting Marke Gorsselse Heide

MARKE GorsselseHeide

Onze missie is de Gorsselse Heide in oude glorie herstellen en in stand houden door en voor de Gorsselse samenleving en de betrokkenheid bij de natuurwaarden van de Gorsselse Heide verder vergroten. Daarbij willen we de historische markegedachte weer invulling geven.

Voor meer informatie over de Gorsselse Heide of de Stichting Marke Gorsselse Heide kunt u contact opnemen met:

Stichting Marke Gorsselse Heide

Jacques Duivenvoorden
Rentmeester Gorsselse Heide

Domineesteeg 2
7213 LP Gorssel

Info@markegorsselseheide.nl

U bent van harte welkom op de Gorsselse Heide.

Inhoudsopgave

1. 2020 in het kort	**4**
2. Visie	**5**
3. Organisatie	**5**
4. Overzicht Activiteiten	**6**
5. Monitoring	**10**
6. Uitvoering Natuurherstelplan	**13**
7. Communicatie	**13**
8. Financiën	**15**

1. 2020 in het kort

2020 was het derde opeenvolgende jaar met een overduidelijk neerslagtekort. Met als logisch gevolg een relatief droge heide. Gelukkig is de neerslag die is gevallen mooi verspreid over een aantal maanden waardoor er nog een redelijke bloei van de heide kon worden waargenomen.

Het is altijd bijzonder dat er op de Gorsselse Heide nieuwe planten, paddenstoelen, libellen en vlinders voor de eerste keer waargenomen worden. Ook de al aanwezige Stekelbrem heeft zich op een nieuwe vindplaats laten zien. Zowel de flora als fauna presenteerde rode lijst soorten.
De bij zitbankjes uitgelopen gaten zijn weer aangevuld met leemhoudend zand. Hierdoor hebben de benen van de bezoekers weer grond onder de voeten. Ook bij het knuppelbruggetje zijn de gaten opgevuld.
Er is een grondonderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het Grijs Kronkelsteeltje op de heide.
Het beheer met koeien is een succes en is daarom voortgezet. Dat geldt ook voor het gefaseerd maaien van delen van het terrein. Het maaibeheer is wel op een uitgebreidere schaal toegepast. Bos- en struweelranden zijn met behulp van de bosmaaier ontdaan van opslag.

Heidemaatjes

Onder invloed van de coronamaatregelen zijn er geen activiteiten georganiseerd. In augustus is het jaarverslag 2019 per mail verstuurd naar de Heidemaatjes. Eind 2020 staan er vierenzestig heidemaatjes op de lijst.

2. Visie

De visie van de Stichting is ongewijzigd: het herstellen van het gebied conform het Natuurherstelplan en het in stand houden door en voor de lokale gemeenschap.
De Stichting heeft het gebied in erfpacht van de Stichting IJssellandschap en is als zodanig verantwoordelijk voor ontwikkeling en beheer van het gebied.

3. Organisatie

De samenstelling van het bestuur is in 2020 als onderstaand:

Andrea van Schie	(voorzitter)
Willem Rienks	(algemeen)
Pauline van Essen	(algemeen) uittredend september
Peter van der Steege	(secretaris) intredend mei
Gerrit Brummelman	(projecten)
Tjitske Ypma	(algemeen PR)

Rentmeester: Jacques Duivenvoorden

Het bestuur heeft iedere tweede woensdag van de maand vergaderd. Dit jaar waren dat voornamelijk online vergaderingen

Het bestuur is een studie gestart naar de mogelijkheden om de Gorsselse Heide nog robuuster te maken. Daarbij is vooral aandacht voor het creëren van step stones als verbinding met in de omgeving liggende Natuurgebieden. Door het creëren van die verbindingen zal de specifieke natte heide natuur zich duurzamer kunnen ontwikkelen. Na de eerste voorstudies hoopt het bestuur in 2021 een plan te kunnen presenteren.

De projectorganisatie heeft onder leiding van de rentmeester weer goed en efficiënt gefunctioneerd. De “specialisten” groep heeft een belangrijke bijdrage geleverd in het meedenken over het beheer. De Natuurwerkgroep heeft tot maart op de zaterdagen nog kunnen werken. De corona stop speelde zich vooral af in de zomer. In september is de draad weer opgepakt echter wel met handhaving van de coronaregels. De gidsen hebben met hun rondleidingen weer veel bijgedragen aan voorlichting.

4. Overzicht activiteiten

Beheer

4.1 Natuurwerkgroep Gorssel

De Natuurwerkgroep Gorssel is ondanks de corona belemmeringen toch nog 12 keer aan het werk geweest. Dit zowel handmatig als met machinale ondersteuning. Ter bestrijding van opslag van dennen en berken is extra hulp ingeroepen. Twee extra bosmaaiers zijn ingezet om de opslag hier klein te krijgen. Doel van deze februari snoei was om te zien of de groei in de komende jaren daadwerkelijk zou verminderen.

4.2 Beheer door begrazing

De begrazing door koeien is ook in 2020 gecontinueerd. De koeien eten de opslag van dennen en berken en het pijpenstrootje op. Gagel en klokjesgentiaan worden niet aangetast. Ook is duidelijk geworden dat de oude heide door de koeien wordt vertrapt. Vanaf 3 juni hebben de koeien in totaal 130 dagen op de heide gelopen. Hetgeen resulteerde in 58 graasdagen per hectare. Gedefinieerd als drukbegrazing met de 0,5 koe per ha. De vijf ha. in de zuidpunt zijn eerst op 1 augustus toegankelijk gemaakt voor betreding door de koeien. Dit om te bevorderen dat zoveel mogelijk planten zouden kunnen bloeien. In het najaar is er te weinig voeding voor de dieren. De Heide wordt alleen gedurende het zomerseizoen begraasd. Deze methode valt onder de categorie seizoenbegrazing.

4.3 Beheer door plaggen
In september is een deel van de heide gemaaid met een zgn. Pandamaaier. Hiermee zijn de oude horsten en de aanwezige oude heidestruiken gemaaid, direct opgezogen en afgevoerd. Het maaien is volgens de sinusregels uitgevoerd. Dit betekent dat naast de maaistroken een baan oude heide blijft staan. Opzet daarvan is om wisselende biotopen te verkrijgen. Er is ook een halve hectare in het geheel ontdaan van opslag

en oude heide. Bekend is immers dat oude heide (>15 jaar) niet meer uitloopt. Hier is het dus de taak om ruimte en licht te creëren zodat in de bodem aanwezig zaad weer kan ontkiemen. Het derde experiment betreft het maaien c.q. oogsten van heide maaisel en dit uitstrooien over een moeilijk ontkiemend deel elders in het gebied. Het zo genaamde enten heeft dit jaar plaatsgevonden op het ontgronden deel aan de Deventerdijk.

4.4 Bijenvolken op de heide
In de literatuur wordt al een aantal jaren beweerd dat de wilden bijen verstoord zouden worden door de eventueel te plaatsen bijenvolken. Om die reden zijn er dit jaar geen bijenkasten geplaatst.

4.5 Beheer door maaien
Het areaal rond het Effususpoeltje, het oude rabattenbos en het aangrenzende deel naar de Deventerdijk is in 2020 voor de vierde keer gemaaid.
Onderstaande delen zijn in 2020 voor de derde keer met de cyclomaaier gemaaid:

a. deel aan de Deventerdijk
b. het areaal tussen brandgang en Gorssels meertje
c. een deel tussen de Bazookabaan Kleine Heide en Brandgang
d. de rand tussen raster en brandgang voor het Gorssels meertje.

In totaal is er ± 8 ha. gemaaid. Opgemerkt kan worden dat er weer sprake was van minder maaisel. De vraag blijft of dit uitputting is of toeval van het droge jaar.

4.6 Samenwerking met boeren uit de omgeving
De samenwerking met vier boeren uit de omgeving is in 2020 gecontinueerd. Een boer schaart de koeien in. Een boer beheert het akkertje op de heide. Een derde en vierde boer beheren de gronden aan respectievelijk de Deventerdijk en de Gerrit Slagmanstraat. Zij maaien dit en voeren het maaisel af met als bestemming humus verrijking in de bouwgrond. Het bestuur koestert deze samenwerking en de goede verstandhouding.

4.7 Expertgroep
Met de expertgroep zijn ook dit jaar als gevolg van het corona-regime geen gezamenlijke ronden gemaakt. Wel zijn in tweetal diverse ronden gelopen. Daarbij ging het om te zien hoe de natuur zich ontwikkelt na de uitvoering van het herstelplan en met het bestaande beheersregime. De experts constateren dat de natuur zich goed ontwikkelt. De koeien bevorderen de diversiteit door her en der bemesting en door het weghalen van de berken en dennen. Het vertrappen van de oude heidestruiken, door de koeien, toont andermaal aan dat de eerdergenoemde beheeringrepen noodzakelijk zijn. De PQ 's (Permanent Quadrant) maken de verschillen in ontwikkeling goed zichtbaar. De beperkte aanpassingen in het beheer laten voorzichtig goede resultaten zien. De in 2018 gemaaide delen laten een aanzienlijke heidegroei zien. Vooral de Dopheide herstelt zich goed. Het is nog te vroeg om conclusies te trekken m.b.t. het geplagde deel achter de kleine heide of hier eventuele aanpassingen in het beheer noodzakelijk zijn.

4.8 Toezicht op de heide
In 2020 zijn tien verdwenen-of vernietigde bordjes vervangen of hersteld. Het grootste obstakel blijft dat een aantal hondenbaasjes niet het respect op willen brengen voor de huisregels van onze Heide.

In dit jaar zijn door verschillende vrijwilligers toezichtrondjes gelopen. Daarbij de bezoekers aangesproken. Dit als voorloper van de later in te zetten BOA. Er zijn afspraken gemaakt met de Boa's van Natuurmonumenten dat zij in 2021 een aantal ronden zullen maken en niet schromen om te verbaliseren. Uiteraard zal daar vooraf in de pers voldoende melding van gemaakt worden. Om het proces goed te begeleiden worden in 2021 nieuwe borden geplaatst. Immers als Marke hebben wij 10 jaar lang gehuldigd "eerst iets bieden voordat wij gaan verbieden". Gezien bovenstaande is het moment gekomen om de BOA in te zetten.

4.9 Contacten met de provincie over toezicht en handhaving
Met de provincie Gelderland zijn de bestaande overeenkomsten met betrekking tot beheer, openstelling, monitoring, toezicht en handhaving gecontinueerd. In deze beheerovereenkomst zijn de Natuurdoelen uitgewerkt en terug te vinden onder het regime van het Gelders Natuurnetwerk.

4.10 Uitkijkplateau op de kogelvanger in de Zuidpunt.
Dit uitzicht punt wordt veel gebruikt om een goed overzicht over de heide te krijgen. Reacties van de bezoekers zijn zeer positief.

4.11 Deelname in Natuurcollectief VALA
In het jaar 2020 is de samenwerking met het Natuurcollectief gecontinueerd. Ook voor 2020 is een beheervergoeding ontvangen. Met deze provinciaal financiële ondersteuning en inzet van veel vrijwilligers is het beheer goed uit te voeren. Jaarlijks wordt er een verantwoording over de beheeractiviteiten weergegeven in een eigenstandig rapport.

Betrekken van inwoners bij de natuur van de Gorsselse Heide

4.12 Rondleidingen
In 2020 zijn de maandelijkse rondleidingen minder frequent geweest. Dit als gevolg van de corona beperkingen. Er zijn 7 wandelingen gehouden met in totaal 307 bezoekers. Hier zij nog even aan toegevoegd dat, gezien de coronaregels, men zich vooraf moest aanmelden. Per gids werd en acht bezoekers ingepland. Met extra aandacht voor de corona regels. Ook zijn dit jaar nog drie aangevraagde wandelingen begeleid met in totaal 50 bezoekers.

4.13 Presentaties
Onder invloed van de coronadruk zijn er geen presentaties gehouden.

4.14 Contacten met de scholen
De geplande school-heide contactdagen zijn geheel in de lijn met de coronaregels geannuleerd. Wel is er in het kader van Féte de la Nature een happening georganiseerd rond het Akkertje. Een zeer boeiend geheel met 45 bezoekers.
De begeleiding is verzorgd door vrijwilligers en enkele bestuursleden.

4.15 Regionale routes
De wandeling over de heide is opgenomen in het wandelnetwerk Achterhoek. De mountainbike paden langs de Reeverdijk en Elzerdijk vormen nu een onderdeel van de Mountainbike routes Achterhoek. Zowel de wandel als de Mountainbikeroute zijn van route bordjes voorzien.

5. Monitoring flora- en faunaontwikkeling

Systematisch worden metingen gedaan naar de ontwikkeling van flora en fauna in het gebied, zodat in de toekomst kan worden gekeken welke effecten er worden bereikt met de uitvoering van het Natuurherstelplan. Ook dit jaar worden weer enkele bijzondere zaken in dit verslag vermeld.

5.1 Planten

Torenkruid.

Dit jaar is het Torenkruid voor het eerst waargenomen. Locatie aan de Gerrit Slagmanstraat op een hoop oude stobben en restanten van het ontgronde deel aan de andere zijde van de Slagmanstraat.
Torenkruid is
een winterharde, tweejarige plant, die behoort tot de kruisbloemenfamilie. De soort staat op de Nederlandse Rode lijst van planten als zeer zeldzaam en sterk afgenomen.

De plant wordt 0,5-1,2 m lang en heeft vrij grove bladeren die 's winters aan de plant blijven zitten.

Klokjesgentiaan

Het aantal plaatsen waar Klokjesgentiaan te vinden is neemt steeds toe. Een nieuwe vindplaats dit jaar is de noord zijde van de tankgracht. Daarmee gaat zich langzaam maar zeker aftekenen dat het veenmosrijke deel zich uitbreidt tot aan de tankgracht. Mogelijk resultaat zou kunnen zijn dat het gentianenveldje van de zestiger jaren zich geheel herstelt.
Opmerkelijk was dat het aantal klokjesgentianen buiten de PQ duidelijk groter was dan binnen het PQ'tje. Dit zou een teken kunnen zijn dat de plant binnen de afrastering overgroeid wordt.

Stekelbrem
Deze specifieke natte heide plant is dit jaar voor het eerst gevonden op Natuurdoel 12 E-3
De Stekelbrem komt voor
in droge tot natte heidevelden en schrale graslanden. Hij groeit op zonnige plaatsen op droge tot matig vochtige, zure en stikstofarme,

onbemeste, kalk- en voedselarme grond, bestaande uit lemig zand. De stekelbrem is kensoort voor zowel de associatie van struikheide en stekelbrem, een plantengemeenschap van binnenlandse droge heiden.

Kleine Zonnedauw

Op de lagere delen van het geplagde grasland langs de Gerrit Slagmanstraat heeft de Kleine Zonnedauw zich massaal gevestigd, een indicatie dat de vegetatie zich langzamerhand ontwikkelt richting vochtig heischraal grasland.

Moerasviooltje

In bescheiden aantallen is dit jaar het Moerasviooltje te zien geweest en wel aan de zuidwestzijde van het Gorsselsmeertje. Even werd gevreesd dat deze verdwenen was.

5.2 Vlinders

De gelopen routes zijn dezelfde als voorgaande jaren geheel conform de regels van de Vlinderstichting. Er is 16 keer een telling geweest op route 2077 en 2088. In totaal zijn 33 soorten waargenomen. Het totale aantal vlinders vanaf 2015: 483 – 507 – 658 – 664 – 504- 850. Dit betekent dat er dit jaar meer vlinders zijn geteld dan in alle voorgaande jaren. Wat opviel ten opzichte van de landelijke trend is dat er veel Heideblauwtjes vlogen, vooral op de koeienweide. Nieuw was de Kleine parelmoervlinder, overigens een zwerver, die steeds meer in het binnenland voorkomt en de Koninginnenpage, eveneens een zwerver op de heide. De Kleine ijsvogelvlinder was dit jaar schaars op de telroute. De kleine heide gaat wat de aantallen betreft achteruit ten gevolge van de droogte.

5.3 Libellen

In 2020 zijn er voor het derde jaar op rij libellen op de Gorsselse Heide geteld. De telroute behelst de vijf vennen: Luteaven, Effususpoeltje, Obliquaven, Corduliagracht en het Cyaneapoeltje. Net als de vorige jaren werd 15 keer geteld, dit keer tussen 4 mei en 18 september. Daarbij werden 2820 libellen geteld, verdeeld over 30 soorten. Al met al zijn er op de site waarneming.nl in 2020 39 soorten libellen op de Gorsselse Heide gezien (2019: 38), waarvan er 38 zijn bevestigd. Naar de toekomst kijkend is het de vraag of de droogte van de afgelopen jaren een blijvend karakter

heeft en daarmee een sterke invloed op de libellenpopulatie. Niet alle libellensoorten zijn even gevoelig voor de droogte. Sommige, zoals de Zwervende pantserlibel (dit jaar voor het eerst op de Gorsselse Heide) en de Zuidelijke glazenmaker (voor het tweede opeenvolgende jaar gezien, inclusief paringswiel) komen vooral voor op plekken die ’s zomers opdrogen.

Grootoorvleermuis

5.4 Vleermuizen
Jaarlijks worden de vleermuizen in de voormalige doelenkelder geteld. Deze telling vindt plaats in de tweede helft van januari. Op de teldag zijn 9 Grootoorvleermuizen en 21 Franjestaarten geteld. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar.

5.7 Paddenstoelen
In 2020 was er weer een noviteit. Voor het eerst is op de heide de Heideknotszwam waargenomen. Een Rode lijst soort die voorkomt op zure heidevelden, bij struikheide. Hij staat vaak op natte grond met dat slijmachtige alg. Deze Rodelijst soort is als zeer kwetsbaar aangemerkt.

Heide knotszwam

5.5 Vogels

In 2020 heeft geen officiële BMP-telling plaatsgevonden. Wel zijn door vogelkenners afzonderlijke rondjes gelopen. Bijzondere waarnemingen zijn: het wespendief paartje met een grootgebracht jong, een Buizerdpaartje met twee jongen, de Middelste Bonte Specht (nu ook een vaste bewoner van de Gorsselse Heide), Nachtzwaluw, Houtsnippen, Boomleeuwerik, Klapekster. Watersnippen en bokje op de centrale heide.
Op het geplagde grasland langs de Deventerdijk plus aangrenzende heide uitbreiding heeft een paar Kieviten gebroed. In ditzelfde terrein broedde ook een paartje Kleine Plevieren. Een tweede broedpaar hield zich op in het westelijk deel van de Gorsselse Heide, op het voormalige lariksperceel.

Nachtzwaluw 18 juni 2020

De onkruidakkertjes langs de Gerrit Slagmanstraat en Deventerdijk trokken in het najaar en winter wederom grote aantallen Vinken en Putters, maar ook (in lagere aantallen) Geelgorzen, Kepen en Groenlingen.

5.6 Nachtvlinders

De werkgroep "Nachtvlinderen Oost Nederland" heeft in 2020 slechts een beperkt aantal tellingen kunnen houden. Er zijn algemene soorten aangetroffen. Specifiek voor dit coronajaar is een programma met behulp van livestream opgezet. De bewuste live videoverbinding is door 535 personen bekeken.

5.7 Sprinkhanen

De in Nederland zeldzame Blauwvleugelsprinkhaan lijkt sterk toe te nemen op de Gorsselse Heide. De soort werd voor het eerst waargenomen in 2018 op het voormalige rabattenbos. Blauwvleugelsprinkhaan wordt vooral waargenomen op de (nog) kale zandige plekken waar in het kader van het natuurherstelplan bos omgevormd is naar heide.

6. Uitvoering van het Natuurherstelplan

Het Natuurherstelplan is in zijn geheel afgerond. Het lopend beheer moet aantonen of de natuurdoelen in de komende jaren geeffectueerd zullen worden. De inspanningsverplichting is afgerond, nu moet de tijd de rest doen.

7. Communicatie

Op de website van de Stichting is algemene informatie verstrekt over de Gorsselse Heide, over de Stichting Marke Gorsselse Heide, over de visie en de doelen, de organisatie e.d.
Er zijn wandelingen georganiseerd, vaak met een thema, denk aan laarzen, dauwtrap, zintuigen, libellen, nachtvlinders, vleermuizen, e.d. Deze wandelingen staan meestal onder leiding van gebiedsgidsen.

In 2020 is er geen markemaaltijd gehouden, dit als gevolg van de heersende corona pandemie. Ter binding van de vrijwilligers is dit jaar een attentie rondgebracht in de vorm van een vogeltaart. Zodat onze vrijwilligers niet alleen op de heide maar ook in

hun eigen tuin of balkon konden genieten van wat de natuur ons te bieden heeft. Deze vogeltaart is gemaakt door de IVN-afdeling Noord Midden Achterhoek.

De gebruikte foto’s zijn aangeleverd door vrijwilligers van de Marke Gorsselse Heide en een enkele foto is van Internet gekopieerd.

8. Financiën

Onderstaand is weergegeven de exploitatie over de boekjaren 2019 en 2020. Het resultaat vindt mede zijn verklaring in het tijdsverloop van de al uitgevoerde beheeractiviteiten en het ontvangen van de betreffende beheergelden. De toename van de SKNL-gelden is gelegen in het voor het eerst toervoegen van een vergoeding voor toezicht en handhaving.
In de beheervergoedingensystematiek is ingebouwd dat uitbetaling in het eerstvolgende kalender jaar wordt geeffectueerd.

Verlies en winstrekening 2020 en 2019 (Bedragen in €)

	V&W 2020	**V&W 2019**
Inkomsten		
Giften	775	1.750
Uitbeheer/inscharen	0	800
Rondleidingen	116	415
SKNL	33.425	32.157
Overige		550
Sub totaal	**34.316**	**35.636**
Uitgaven		
Bestuurskosten	484	1.996
Beheerkosten	14.564	9.404
Kleine investeringen	4.406	3.143
Overige kosten	2.174	1.792
Sub totaal	**21.628**	**16.336**
Resultaat boekjaar	***12.688***	***19.714***